

ZAYTUN AGROTEKNIKASIDA TUPROQ VA IQLIM SHAROITLARINING O'RNI

A. Botirov, S. Abdishukurov, B. Jabborov, B. Eshmirzayev

Akademik M.Mirzayev nomidagi bog'dorchilik, uzumchilik va vinochilik ilmiy-tadqiqot instituti Bandixon ilmiy-tajriba stansiyasi

ANNOTATSIYA

So'nggi yillarda mamlakatimizda Zaytun ekinini yetishtirish bo'yicha say harakatlar olib borilmoqda. Bu ekinni yetishtirishdan avval uni agroteknikasini bilish bu ekinni o'sishi uchun muhim bo'lgan omillarni to'g'ri tanlash muhimdir. Bu omillar tuproq va iqlim sharoitlari bo'lib Zaytun uchun bu sharoitlarni yaratish ekin maydonlariga duch keladigan ilk omillardan birihisoblanadi. Ushbu maqolada Zaytun daraxtri uchun maqbul bo'lgan tuproq va iqlim sharoitlari haqida qisqacha ma'lumotlar berildi.

Kalit so'zlar: Zaytun, tuproq, tuproq unumdorligi, pH, iqlim, harorat, yorug'lik.

ABSTRACT

In recent years, many efforts have been made to cultivate the olive crop in our country. Before growing this crop, it is important to know its agrotechnical and choose the right factors that are important for the growth of this crop. These factors are soil and climatic conditions, and the creation of these conditions for olives is considered one of the first factors faced by cultivated areas. This review article provides brief information about soil and climate conditions that are optimal for olive trees.

Keywords: Olive, soil, soil fertility, pH, climate, temperature, light.

KIRISH

Zaytun daraxti (*Olea europaea*) qadim zamonlardan beri o'stiriladigan, uzoq umr ko'radigan va ko'plab foydali xususiyatlarga ega bo'lgan daraxtlardan biri hisoblanadi. Uzoq o'sishi va hosil berishini ta'minlaydigan bir qancha omillar mavjud bo'lib bu omillar qatoriga tuproq holati va iqlim sharoiti muhim ahamiyatga ega hisoblanadi. Quyida Zaytun daraxtlari uchun maqbul bo'lgan tuproq va iqlim sharoitlari haqida birlamchi ma'lumotlar keltirilgan [8, 9, 10].

Asosiy qism

1. Tuproq sharoiti

1.1. Tuproq. Zaytun daraxtlari turli tuproq turlarida o'sishi mumkin, ammo ular yaxshi drenajlangan, qumli yoki loyqa tuproqlarni afzal ko'rishadi. Ushbu tuproqlar suvning tez o'tkazish xususiyatiga ega bo'lib ildizlarning yaxshi nafas olishiga imkon beradi [1]. Suvni ushlab turgan va yaxshi havo aylanadigan tuproqlar zaytun daraxtlari uchun ideal hisoblanadi [2, 11].

1.2. Tuproq pH darajasi. Zaytun daraxtlari uchun maqbul tuproq holati neytral yoki ozgina ishqoriy tuproqlar bo'lganidir. Tuproqning pH darajasi 6,0 dan 8,0 gacha bo'lishi kerak [3, 12]. Tuproqning pH darajasini o'lchab, uni kerakli darajaga keltirish uchun ohak yoki sulfat qo'shish orqali optimallashtirish mumkin.

1.3. Tuproq unumdorligi. Zaytun daraxtlari o'simlik oziqlariga boy, lekin ortiqcha o'g'itlashni talab qilmaydigan tuproqlarni yaxshi ko'rishadi. Azot, fosfor va kaliy kabi asosiy oziqlarni yetarli miqdorda ta'minlash kerak [4, 13]. Organik modda qo'shish tuproqning unumdorligini oshirishga yordam beradi. Kompost yoki chirigan go'ng qo'shish yaxshi natijalar beradi [2].

1.4. Tuproq namligi. Zaytun daraxtlari qurg'oqchilikka chidamli bo'lishiga qaramay, rivojlanishining dastlabki bosqichlarida va hosil davrida muntazam sug'orishni talab qiladi. Tuproqning namligini nazorat qilish va ortiqcha sug'orishdan qochish muhim. Tuproqning yaxshi drenajlanishi ortiqcha suvning ildizlarga zarar yetkazmasligini ta'minlaydi.

1.5. Tuproq tuzilishi. Tuproq tuzilishi zaytun daraxtlarining ildiz tizimi uchun muhimdir. Suvning yaxshi o'tishi va ildizlarning rivojlanishi uchun yumshoq va yaxshi strukturalangan tuproq kerak. Qattiq va zich tuproqlar ildizlarning nafas olishini va suvni o'zlashtirishini qiyinlashtiradi.

2. Iqlim sharoiti

2.1. Iqlim turlari. Zaytun daraxtlari asosan O'rta yer dengizi iqlimida yaxshi o'sadi. Ushbu iqlim yozda issiq va quruq, qishda esa yumshoq va nam bo'ladi [2]. Bu sharoitlar zaytun daraxtlari uchun ideal hisoblanadi, chunki ular qishga chidamli va quruq sharoitlarda yaxshi o'sishga moslashgan.

2.2. Harorat. Zaytun daraxtlari issiq iqlimni yaxshi ko'radi. Optimal o'sish harorati 20-30°C orasida bo'ladi [3]. Lekin, daraxtlar qishda ham sovuq havo sharoitlariga chidamli bo'lishi kerak. Ular -7°C gacha bo'lgan sovuqqa chidashi mumkin, ammo uzoq davom etgan va intensiv sovuq daraxtlarga zarar yetkazishi mumkin [1].

2.3. Yog'ingarchilik. Zaytun daraxtlari qurg'oqchilikka chidamli bo'lishiga qaramay, ular o'sish va hosil berish davrida ma'lum miqdorda yog'ingarchilik yoki sug'orishni talab qiladi. Yillik yog'ingarchilik miqdori 400-700 mm bo'lishi kerak (Rallo et al., 2018).

Yog'ingarchilik kam bo'lgan hududlarda zaytun daraxtlarini sug'orish zarur bo'lishi mumkin.

2.4. Namlilik. Zaytun daraxtlari quruq havoni afzal ko'rishadi. Yuqori namlik darajasi (60% dan yuqori) zamburug'li kasalliklarning rivojlanishiga olib kelishi mumkin [4] Shu sababli, daraxtlar yaxshi ventilyatsiya qilingan va havo aylanishi yaxshi bo'lgan joylarda ekilishi kerak.

2.5. Yorug'lik. Zaytun daraxtlari ko'p miqdorda quyosh nurini talab qiladi. Kuniga kamida 6-8 soat to'g'ridan-to'g'ri quyosh nuri olishlari kerak [6, 14, 15]. Ushbu yorug'lik daraxtlarning fotosintez qilishiga va sog'lom o'sishiga yordam beradi.

2.6. Shamol. Shamol zaytun daraxtlari uchun muhim elementdir, chunki u daraxtlarning tozaligini saqlaydi va changlanishni yaxshilaydi. Biroq, juda kuchli shamollar daraxtlarga zarar yetkazishi yoki mevalarni to'kishi mumkin [7].

XULOSA

Zaytun daraxtlari uchun to'g'ri tuproq va iqlim sharoitini ta'minlash ularning sog'lom o'sishi va yuqori hosil berishiga yordam beradi. Yaxshi drenajlangan, ozuqaviy moddalarga boy, to'g'ri pH darajasiga ega tuproqlar, hamda optimal iqlim, harorat, yog'ingarchilik, namlik, yorug'lik va shamol sharoitlari zaytun daraxtlari uchun eng yaxshi hisoblanadi. Tuproqni muntazam ravishda tahlil qilib, kerakli oziq moddalar va namlik darajasini ta'minlash shuningdek yuqorida keltirilgan iqlim sharoitlarini ta'minlash zaytun daraxtlari parvarishining muhim qismi hisoblanadi.

REFERENCES

1. Hartmann, H. T., & Kester, D. E. (2002). *Plant Propagation: Principles and Practices*. 7th Edition. Prentice Hall.
2. Ferguson, L. (2006). *Olive Production Manual*. 2nd Edition. University of California, Agriculture and Natural Resources Publication.
3. Therios, I. N. (2009). *Olives*. Crop Production Science in Horticulture Series. CABI Publishing.
4. Kailis, S. G., & Harris, D. (2007). *Producing Table Olives*. Landlinks Press.
5. Rallo, L., Barranco, D., De la Rosa, R., León, L., & Hannachi.
6. Tous, J., & Ferguson, L. (1996). Mediterranean fruits. *Progress in new crops*, 416, 430.
7. Loumou, A., & Giourga, C. (2003). Olive groves: "The life and identity of the Mediterranean". *Agriculture and human values*, 20, 87-95.

8. Botirov, A. E., Xalmirzayeva, L. B., & Allaberdiev, X. G. U. (2023). Zaytun: botanikasi va fiziologiyasi. *Academic research in educational sciences*, 4(2), 68-71.
9. Botirov, A., & Otajonova, H. (2023). Momordikaning dorivorlik xususiyatlari va xalq xo‘jaligidagi ahamiyati. *Academic research in educational sciences*, 4(2), 52-55.
10. Botirov, A. E., & Aliyev, O. B. O. G. L. (2022). NOK (PYRUS) MEVALI EKINI-TADQIQOTLAR VA NATIJALAR. *Academic research in educational sciences*, (Conference), 199-202.
11. Ботиров, А., & Отажонова, Х. (2023). Momordika yetishtirishda smart texnologiyalarning o‘rni. *Актуальные проблемы пустынного животноводства, экологии и создания пастбищных агрофитоценозов*, 1(1), 234-236.
12. Ботиров, А., & Исхоков, М. (2023). O‘rik yetishtirishning viloyat misolida raqamlardagi tahlili. in *Library*, 1(1), 123-127.
13. Botirov, A., Xalmirzayeva, L., & Usmonova, M. (2023). Pushti toifi uzumini saqlanuvchanligi va saqlash usullari. *Academic research in educational sciences*, 4(SamTSAU Conference 1), 357-361.
14. Botirov, A., & Otajonova, H. DORIVOR MOMORDIKANING KELIB CHIQISHI, BOTANIKASI HAMDA MORFOLOGIYASI
15. Botirov, A., Arakawa, O., & Zhang, S. (2021). Forecasting Young Apple Tree Bud Status with a Visible/Near-Infrared Spectrometer

